

ВИДАТНІ ПОСТАТІ ОУН В УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД

Зважаючи на зростаюче зацікавлення сучасного суспільства та наукового світу до проблем історії українського визвольного руху 20 – 30-х рр. ХХ ст. та діяльності Організації українських націоналістів (ОУН), набуває актуальності й питання дослідження діяльності її видатних постатей. Проблема історії українського націоналістичного руху на сучасному етапі є однією з найбільш політизованих та обговорюваних у суспільстві, а діяльність провідних постатей руху інтерпретується громадськістю далеко неоднозначно: від захоплення і наслідування до абсолютноного несприйняття. Однак потрібно пам'ятати, що український націоналізм мав історичне загальноєвропейське коріння, був наслідком поразки перших визвольних змагань українського народу у ХХ ст., а також розчарування у соціалістичній та ліберально-консервативній концепціях розвитку української державності. Саме в складних умовах європейської історії 20 – 30-х рр. ХХ ст. особливо популярними ставали праворадикальні рухи, що обстоювали необхідність здійснення докорінних суспільних та політичних змін рішучими, кардинальними методами дій, відкидали ліберально-демократичний стиль керівництва державою, пропагували ідею “природної спільноти” як виразу єдності держави та суспільства, якій мають бути підпорядковані індивідуальні та групові інтереси, а також сповідували етноцентризм та націоналізм.

На сьогодні видано сотні досліджень, присвячених історії українського націоналістичного руху, у цьому контексті сучасні вітчизняні автори активно цікавляться життєдіяльністю визначних постатей ОУН. У зв'язку з цим постає потреба в історіографічному аналізі рівня вивчення проблеми в працях українських дослідників, а також у визначенні найбільш складних та дискусійних питань історичної персоналістики українського націоналістичного руху. Варто одразу зазначити, що, розглядаючи особливо гострі проблеми історії ОУН, сучасні українські історики набагато менше уваги присвятили вивченню ролі провідних постатей ОУН та ідеологів українського націоналізму, а тим більше з'ясуванню долі рядових членів руху. Без комплексного історіографічного дослідження, покликаного підвести підсумки розробки цієї теми та виявити недостатньо або однобічно висвітлені питання, неможливо окреслити перспективи подальших наукових дискурсів. Історіографічне осмислення стану вивчення діяльності провідних постатей ОУН дозволить продовжити її ґрунтовне та якісне дослідження, а також стимулюватиме пошук конструктивних підходів у вирішенні питань, що вимагають залучення нових джерел і здійснення аналітичних узагальнень.

Говорячи про історіографію діяльності визначних постатей ОУН, можна виокремити праці українських зарубіжних авторів та публікації сучасних українських істориків. Біографічні розвідки українських зарубіжних дослідників присвячені провідним постатям та учасникам українського націоналістичного руху є цінни-

ми у фактологічному плані, оскільки в цих працях досить ґрунтовно описується діяльність ОУН, однак їх зміст популярно-пропагандистський, а висновки не позбавлені суб'єктивності та гіперболізації, – учасники боротьби, в якій порушувались норми людської моралі, постають ідеалізованими фігурами. Ці твори далекі від об'єктивного висвітлення тогочасних реалій, для них характерні героїзація та романтизація національно-визвольної боротьби, в них немає навіть натяку на промахи чи негативні сторони діяльності ОУН.

Чимало важливої інформації про голову Української військової організації (УВО) та ОУН Є. Коновальця міститься у працях А. Бедрія, О. Бойківа, О. Ольжича, О. Стеціва¹. Роль Є. Коновальця як визначного організатора, його внесок у визначення політичного курсу УВО та ОУН, їх ідеологічної програми та створення ОУН розкрив П. Мірчук². Історик дотримувався думки, що від початку створення саме завдяки Є. Коновальцю УВО стояла на позиціях українського націоналізму, однак, через його відхід від керівництва організацією у 1923 – 1924 рр., вона перетворилась на “організацію військово-бойового характеру без чітко визначеного ідеологічно-політичного обличчя”. І лише з його поверненням УВО зазнала ідейної реорганізації й розпочала активну співпрацю з українськими молодіжними націоналістичними організаціями³.

Постаті С. Бандери присвячено чимало праць та збірників різними мовами, головним завданням яких часто ставало саме інформування світової громадськості про безперервну боротьбу українців за національне визволення, їх жертовність та непримиримість до окупантів⁴. Життєписні дані, участь С. Бандери в підпільному русі подав в своїй праці П. Мірчук, який, на прикладі С. Бандери, описав патріотичне зростання, шлях, яким ішла українська молодь до ОУН, атмосферу революційності, в якій вона зростала, активне поширення ідей українського націоналізму, роль пропаганди, здійснювану ОУН серед українського населення⁵.

Діяльність Р. Шухевича розглянув П. Мірчук, описав бойові акції та їх значення для визвольної боротьби, участь ОУН в боротьбі за незалежність Карпатської України та ситуацію в організації напередодні Другої світової війни⁶. Постаті Р. Шухевича присвячено брошуру Б. Кравціва⁷. У “Збірнику на пошану ген. Р. Шухевича” вміщено присвячені командирі статті С. Бандери, Г. Васьковича, В. Яніва, Б. Кравціва, С. Шаха, Я. Стецька, Я. Гайваса, І. Бутковського, а також подано важливі документи про діяльність генерала⁸.

Чимало праць українських зарубіжних авторів присвячено постаті А. Мельника, зокрема збірників статей, спогадів про життєвий шлях та участь в УВО й ОУН, опубліковано окремі матеріали з листів, промов, звернень, інтерв'ю провідника ОУН⁹.

Низка українських зарубіжних видань присвячені огляду окремих бойових акцій УВО та ОУН, або ж окремим героїчним постатям руху. Діяльність Ю. Головінського як Крайового Коменданта УВО на західноукраїнських землях, розроблені ним схема проведення експропріацій та методи конспірації висвітлені З. Книшем¹⁰. Про діяльність Р. Сушка йдеться у доволі солідній праці Х. Овад¹¹. У дослідженні А. Бедрія описано діяльність активного учасника українського націоналістичного руху, захисника членів ОУН на Варшавському процесі В. Горбового, а також розглянуто важкі умови перебування українських політв'язнів у Березі Картузькій¹². Поста-ті В. Охримовича присвячений біографічний нарис А. Камінського, в якому він вміло змалював численні хвилі арештів українських студентів, членів організації,

що проводились польською поліцією після гучних акцій УВО та ОУН¹³. У книзі спогадів “Коссак, Охримович, Тураш: Трійка провідних революціонерів” описано участь провідних постатей Крайової езекутиви (КЕ) в Карпатській Січі¹⁴. Я. Мостепан також розглянув діяльність В. Охримовича та Д. Мирона¹⁵. Постаті Л. Ребета присвячені статті А. Камінського, М. Прокопа¹⁶. У статтях М. Біласа-Гомуляка, С. Ленкавського, Д. Чайковського, С. Шухевича висвітлено бойову акцію ОУН в Городку 30 листопада 1932 р. на фоні подій 1930-х рр., а також відгомін справи у пресі¹⁷.

Про вплив Д. Донцова на ідеологічне формування ОУН писав А. Бедрій¹⁸. Діяльність Є. Онацького як представника ОУН в Італії висвітлив Л. Винар¹⁹. Статті, спогади про керівника ідеологічної референтури ПУН Ю. Вассіяна, деякі деякі його праці вміщено в присвяченому йому збірнику²⁰. Для вивчення особливостей біографій керівників та окремих діячів УВО та ОУН інформативними є біографічні довідники, упорядковані П. Соделем²¹.

У цілому, якщо вести мову про персоналії українського націоналістичного руху, лише за українською зарубіжною літературою практично неможливо скласти об'єктивної думки. В працях українських зарубіжних дослідників зібрано і узагальнено значний фактичний матеріал, однак їх недоліками були політизованість, романтизація та героїзація персоналії руху, суб'єктивізм в оцінках та обмежена джерельна база досліджень.

На сьогодні суттєвим є науковий доробок сучасних вітчизняних дослідників, присвячений визначним постатям українського націоналістичного руху. Проте варто зауважити, що багато з них, передусім видань першої половини 90-х рр. ХХ ст., мають публіцистичний, ідеологічно-популістський характер, опираються на обмежену джерельну й історіографічну базу, в них оминаються негативні сторони діяльності керівників ОУН, яких зображено надто ідеалізовано та героїзовано²². Інформативними, однак вкрай суб'єктивними, є праці П. Дужого, присвячені С. Бандері, Є. Коновальцю, Р. Шухевичу, Ю. Головінському, О. Басараб, З. Коссаку та іншим членам ОУН²³. Достатньо інформативним виданням є праця В. Заведнюка, присвячена керівникам та ідеологам українського націоналістичного руху²⁴. Важливими є видання довідників, що містять змістовні біографії військової еліти УВО та ОУН²⁵.

Сучасними українськими дослідниками видано багато тематичних збірок документів, у яких вміщено й чимало унікальних спогадів, що відкривають багато невідомого з історії ОУН та діяльності її лідерів, ідеологів²⁶. Важливим виданням стала збірка “Євген Коновалець. “Я б'ю в дзвін, щоб зрушити справу ОУН з мертвої точки...””: Невідомі документи Організації Українських Націоналістів. Рік 1930”, що містить критичні роздуми та оцінку першого року діяльності ОУН, висловлені Є. Коновальцем у листуванні із товаришами по організації²⁷. Це видання оригінальних документів ОУН міжвоєнного часу є цінним і незамінним джерелом для характеристики багатьох чільних діячів ОУН і насамперед Є. Коновальця, для розуміння стосунків у середовищі ПУН. Інформативною є стаття В. Косика, в якій автор ґрунтовно висвітлив питання підготовки та здійснення вбивства Є. Коновальця радянськими спецслужбами²⁸.

Сорок п'ятий том “Літопису Української повстанської армії” та десятий том “Літопису УПА” присвячені життю та боротьбі Р. Шухевича²⁹. Важливі матеріали про боротьбу органів держбезпеки з націоналістичним підпіллям у 1939 – 1941 рр.,

вміщені у джерельному збірнику “Роман Шухевич у документах радянських органів державної безпеки (1940 – 1950)”³⁰. Великим внеском у наукове опрацювання проблеми стало видання збірників “Степан Бандера: документи й матеріали (1920 – 1930 рр.)” та “Степан Бандера у документах радянських органів державної безпеки (1939 – 1959)”³¹.

Життєдіяльності Р. Шухевича присвячений десятий збірник “Український Визвольний Рух”, зокрема актуальні статті О. Пагірі та М. Посівнича³². Чимало важливої, вперше виявленої інформації про діяльність Р. Шухевича міститься в статтях І. Гавриліва, М. Литвина, І. Патриляка, М. Посівнича, Т. Федоріва, вміщених у збірнику “Галичина”, присвяченому 100-річчю від дня народження Р. Шухевича³³. Постаті Р. Шухевича присвячені також дисертаційне дослідження М. Вахули³⁴, книга М. Посівнича³⁵ та стаття Я. Дашкевича³⁶.

У збірнику “Степан Бандера – символ нації” вміщено статті П. Арсенича, І. Бочкур, О. Сича, В. Скрипничука, Т. Федоріва, які розкривають роль С. Бандери у національно-визвольному русі³⁷. О. Сич на прикладі С. Бандери показав шлях від Пласту до УВО, а потім до ОУН, який був типовим для його покоління. Важлива інформація про життєдіяльність С. Бандери міститься у виданні П. Арсенича і Т. Федоріва “Родина Бандерів”. Найрізноманітніші аспекти життєдіяльності С. Бандери висвітлено в статтях О. Реєнта та О. Лисенка, С. Бутка, І. Іванцева, І. Андрухіва та В. Марчука, А. Соєви, вміщених в збірнику “Галичина”, присвяченому 100-річчю від дня народження С. Бандери, де історики по-новому розглянули та оцінили різні моменти діяльності відомої постаті, об’єктивно та неупереджено з’ясували його роль у національно-визвольному русі³⁸. Безперечно цінними, насиченими важливими фактами є праці М. Посівнича, де автор не лише прагнув розкрити роль особистості С. Бандери в історії визвольного руху, а й прослідкувати його шлях до націоналістичного руху, участь у боротьбі, досягнення та помилки в діях провідника³⁹. Організаторський феномен С. Бандери розкрито в монографії Є. Перепічки. Крім того, істориком за хронологією подано діяльність Провідників ОУН на західноукраїнських землях, проаналізовано основні бойові акції КЕ, Варшавський та Львівський судові процеси⁴⁰.

Огляду життя та діяльності О. Кандиби-Ольжича присвячено статті М. Костриці та Р. Кондратюка, В. Ухача, В. Павлюка та дисертаційне дослідження Л. Ковалишин, у яких основну вагу звернено на керівництво О. Ольжичем культурною референтурою в ОУН протягом 1937 – 1942 рр., а також на його активну діяльність в Карпатській Україні, зокрема організацію “Летючої Естради”, літературно-мистецького товариства “Говерла”⁴¹.

У праці В. Шпіцера і В. Мороза розглянуто життєвий та бойовий шлях одного з провідних лідерів КЕ ОУН В. Тимчія-“Лопатинського”⁴². Історики ґрунтовно описали діяльність ОУН, спрямовану на поширення організаційної мережі на Поліссі наприкінці 1930-х рр. Роль М. Капустянського у формуванні праворадикального табору національно-визвольного руху в Західній Україні у міжвоєнний період проаналізував у своєму дисертаційному дослідженні І. Шандрівський⁴³. Роль Д. Андрієвського у процесі підготовки Першого Конгресу ОУН розглянув О. Кучерук, описавши міжособистісні відносини членів ПУН, їх внесок у розбудову майбутньої організації⁴⁴. О. Панченко дослідив діяльність провідних членів ОУН М. Прокопа та М. Лебеда, досить емоційно показав жертвовність української молоді в підпільній боротьбі⁴⁵. Розглянув діяльність П. Федуну в пропагандистському

апараті націоналістичних структур українського підпілля В. Марчук⁴⁶. Важливою є праця Д. Веденеєва, присвячена В. Куку⁴⁷. Сьогодні з'являються праці, в яких на основі невідомих або маловідомих архівних джерел висвітлено життєдіяльність таких суперечливих постатей українського націоналістичного руху, як Р. Ярій⁴⁸.

Постать визначного ідеолога українського націоналізму, генератора ідей, нахненника молоді ОУН Д. Донцова також досить досліджена сучасними авторами. Процес становлення націоналістичного світогляду Д. Донцова та ідейні витоки ідеології “чинного націоналізму”, її вплив на український націоналістичний рух розглянуто у дисертаційних дослідженнях І. Шліхти, В. Резніка, М. Чугуєнка, І. Козія, В. Іващука, Г. Сварник⁴⁹.

Досить глибоко О. Сичем розглянуто творчий доробок С. Ленкавського, його внесок в оформлення ідеології ОУН, зауважено, що “Націоналізм” Д. Донцова став “своєрідним вступом до ідеології українського націоналізму”⁵⁰. Звернувши увагу на відносини ПУН та КЕ, О. Сич наголосив на протистоянні двох революційних поколінь: “покоління УВО” та “покоління Союзу українських націоналістичної молоді”, яке в кінці 1930-х рр. завершилось розколом ОУН⁵¹. Автор опублікував зібрання творів С. Ленкавського⁵². Також перевидано праці ще одного ідеолога ОУН Д. Мирона⁵³.

Українським письменникам-націоналістам 20 – 40-х рр. ХХ ст. (Є. Маланюку, О. Ольжичу, Л. Мосендзу, Ю. Липі, О. Телізі) присвячені дослідження О. Багана, З. Гузара та Б. Червака, І. Роздольської⁵⁴. Автори показали, що ці митці стояли біля ідейних витоків українського націоналізму і витворили своєрідний літературний феномен, прикметами якого були органічне поєднання високомистецької форми з чіткою націоналістичною ідеєю.

Трагічну загибель учасниці УВО О. Басараб у польській тюрмі висвітлив О. Кучерук⁵⁵. Роль і місце О. Левицької-Басараб у національно-визвольному русі ґрунтовно проаналізовано О. Бежук⁵⁶, а І. Головацький вперше здійснив історично-правове дослідження політичного судового процесу О. Басараб та “басарабівців”⁵⁷. Автор охарактеризував діяльність та організацію органів поліції в Польщі, правове становище політ'язнів, розкрив обставини арешту та трагічної загибелі О. Басараб, розглянув кримінальні справи “басарабівців”. Малодосліджену й важливу тему ролі жінки в українському визвольному русі середини ХХ ст. дослідили М. Дядюк, Л. Онишко та Ю. Юрків, які підсумували, що українське жіноцтво, вступаючи в лави ОУН, посіло визначне місце в роботі освітньо-виховної референтури, підпільного Українського Червоного Хреста, служби зв'язку ОУН⁵⁸.

Отож, можна відзначити, що хоча, вивчаючи проблеми історії ОУН, сучасні українські історики набагато менше уваги присвятили аналізу діяльності провідних постатей та ідеологів українського націоналізму, однак в новітній вітчизняній історіографії з кожним роком з'являється все більше якісних досліджень про персоналії ОУН. На сьогодні видано кілька десятків збірників документів та монографій присвячених окремим визначним постатям руху, з'явилося близько двох десятків ґрунтовних дисертаційних досліджень і чимало статей. Активно проводяться наукові конференції та круглі столи, метою яких є саме підведення підсумків напрацювань із даної проблематики та визначення актуальних, маловивчених питань діяльності провідних постатей ОУН. Звичайно більшої уваги заслуговує з'ясування долі рядових членів руху.

Біографічні розвідки українських зарубіжних дослідників присвячені провідним постатям та учасникам українського націоналістичного руху є цінними у фактологічному плані, адже в них зібрано і узагальнено значний фактичний матеріал, однак вони є суб'єктивними й політизованими, для них характерні вибірковість у висвітленні діяльності руху, замовчування гострих та незручних проблем, які кидали тінь на організацію та її лідерів (а немає навіть натяку на промахи чи негативні сторони діяльності ОУН), а учасники визвольної боротьби постають героїчними, ідеалізованими фігурами. У методологічному плані ці дослідження перебували на межі мемуаристики та історичної розвідки.

В сучасній національній історіографії з кожним роком з'являється все більше досліджень, присвячених визначним постатям ОУН, проте варто звернути увагу на необхідність появи науково виважених, базованих на джерельному матеріалі, біографічних нарисів. Потребує детального вивчення (із кропітким опрацюванням архівних фондів та подальшим виданням збірників матеріалів), творча спадщина провідних ідеологів ОУН, визначення їх ролі в здійсненні певного політичного курсу організації. Маловивченим залишається питання діяльності членів ПУН за кордоном, їх співпраця з іноземними органами влади та зв'язки з іншими європейськими праворадикальними визвольними рухами.

¹ Бедрій А. Полковник Євген Коновалець / Анатоль Бедрій // Визвольний Шлях: суспільно-політичний, літературний і науковий місячник. – Лондон: Українська Інформаційна Служба, 1991. – Кн. 6 (519). – С. 679–692; Бойків О. Командир – Державний Муж – Творець організованого націоналізму / Олександр Бойків // Організація Українських Націоналістів 1929 – 1954: збірка статей у 25-ліття ОУН. – Париж: На чужині; Видання Першої Української Друкарні у Франції, 1955. – С. 49–68.; Ольжич О. Незнаному воякові: Заповідане живим / Олег Ольжич. – К.: Фундація ім. О. Ольжича, 1994. – 432 с.; Стеців О. Євген Коновалець – послідовний соборник / Орест Стеців // Визвольний Шлях: суспільно-політичний, літературний і науковий місячник. – Лондон: Українська Інформаційна Служба, 1989. – Кн. 7 (496). – С. 787–793.

² Мірчук П. Є. Коновалець. (У 20-річчя смерті) / Петро Мірчук. – Торонто: Ліга визволення України, 1958. – 108 с.

³ Мірчук П. Є. Коновалець... – С. 80–81.

⁴ Збірка документів і матеріалів про вбивство Степана Бандери. – Торонто; Нью-Йорк; Мюнхен; Лондон; Мельборн: Світовий Український Визвольний Фронт, 1989. – 80 с.; Stetzko J. Die Weltgefahr Unserer zeit. Presseerklarung zum 20. Jahrestag des Mordanschlags auf Stepan Bandera / Jaroslaw Stetzko. – München: Pressebüro des ABN, 1980. – 32 s.

⁵ Мірчук П. Степан Бандера. Символ революційної безкомпромісовості / Петро Мірчук. – [репринтне відтворення видання 1961 р.]. – Хмельницький: Поділля, 1992. – 144 с.

⁶ Мірчук П. Роман Шухевич (Ген. Тарас Чупринка). Командир армії безсмертних / Петро Мірчук. – Нью-Йорк; Торонто; Лондон: Тов-во колишніх вояків УПА, 1970. – 269 с.

⁷ Кравців Б. Людина і вояк. В другу річницю смерті сл. п. Романа Шухевича-Чупринки / Богдан Кравців. – Нью-Йорк, 1952. – 30 с.

⁸ Збірник на пошану ген. Р. Шухевича / [уложив Г. Васькович]. – Лондон: Українська Видавнича Спілка, 1990. – 356 с.

⁹ Андрій Мельник: спогади та документи / [гол. ред. М. Луків]. – К.: Фундація ім. О. Ольжича, 1995. – 352 с.; Непогасний огонь віри: збірник на пошану полковника Андрія Мельника, голови ПУН / [ред. З. Книш]. – Париж: Націоналістичне вид-во в Європі, 1974. – 763 с.

¹⁰ Книш З. Дух, що тіло рве до бою... Юліян Головінський, Крайовий Командант У.В.О. / Зиновій Книш. – Вінніпег: Накладом 4 Відділу ОДВУ ім. Ю. Головінського, 1951. – 199 с.

¹¹ Овад Х. Полковник Роман Сушко (1894 – 1944): на вшанування його пам'яті / Христина Овад. – Торонто, 2006. – 305 с.

¹² Бедрій А. Борець і мученик за Україну – д-р Володимир Горбовий / Анатоль Бедрій. – Дрогобич: Відродження, 1995. – 88 с.

¹³ Камінський А. Василь Охримович: Біографічний нарис / Анатоль Камінський; [з передмовою М. Прокопа]. – Торонто; Нью-Йорк; Лондон: Видання Політичної Ради ОУН за кордоном (ПР ОУНз) і Середовища УГВР, 1993. – 152 с.

¹⁴ Коссак, Охримович, Тураш: Трійка провідних революціонерів. – Торонто: Ліга Визволення України, 1968. – 191 с.

¹⁵ Мостепан Я. Степан Охримович / Яків Мостепан // Визвольний Шлях: суспільно-політичний, літературний і науковий місячник. – Лондон: Українська Інформаційна Служба, 2001. – Кн. 9 (642). – С. 78–86; Мостепан Я. Дмитро Мирон (“Орлик”-“Роберт”-“Андрій”) / Яків Мостепан // Визвольний Шлях: суспільно-політичний, літературний і науковий місячник. – Лондон: Українська Інформаційна Служба, 2001. – Кн. 11 (644). – С. 77–85.

¹⁶ Лев і Дарія Ребети: видатні діячі українського національно-визвольного руху: матеріали наукової конференції (Київ, 4 жовтня 1997 року) / [упорядник Анатоль Камінський]. – К.: Дем ПУ-ОУНз-УГВР, 1997. – 46 с.

¹⁷ Білас і Данилишин / [за ред. Д. Чайковського]. – Нью-Йорк: Вид-во Організації об'єднаних чотирьох свобод України, 1969. – 280 с.

¹⁸ Бедрій А. Вплив Д. Донцова на формування ОУН (Початок) / Анатоль Бедрій // Визвольний Шлях: суспільно-політичний, літературний і науковий місячник. – Лондон: Українська Інформаційна Служба, 1983. – Кн. 8 (425). – С. 899–911; Бедрій А. Вплив Д. Донцова на формування ОУН (Закінчення) / Анатоль Бедрій // Визвольний Шлях: суспільно-політичний, літературний і науковий місячник. – Лондон: Українська Інформаційна Служба, 1983. – Кн. 9 (426). – С. 1030–1043.

¹⁹ Винар Л. Євген Онацький – чесність з нацією (1894 – 1979) / Любомир Винар. – Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто: Українське історичне товариство, 1981. – 31 с.

²⁰ Вассиян Ю. І. Твори: у 2 т. / Юліян Іванович Вассиян. – Торонто: Вид-во “Євшан-Зілля”, 1972. – Т. 1: Степовий сфінкс. Суспільно-філософські нариси. – 288 с.

²¹ Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943 – 1949: довідник 1. / П. Содоль. – Нью-Йорк: Пролог, 1994. – 199 с.; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943 – 1949: довідник 2. / П. Содоль. – Нью-Йорк: Пролог, 1995. – 295 с.

²² Борець Ю. З найкращими / Юрій Борець. – К.: Наукова думка, 1992. – 296 с.; Борець Ю. Шляхами лицарів ідеї і чину / Юрій Борець. – К.: Наукова думка, 1995. – 293 с.; Бурнашов Г. В. Лицар великої ідеї / Г. В. Бурнашов. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. – 184 с.; Гордасевич Г. Л. Степан Бандера: людина і міф / Г. Л. Гордасевич. – Львів: ЛА “ПІРАМІДА”, 2001. – 208 с.; ОУН: минуле і майбуття / [відпов. ред. С. Таран]. – К.: Фондація ім. О. Ольжича, 1993. – 303 с.

²³ Дужий П. Степан Бандера – символ нації: ескізний нарис про життя і діяльність Провідника ОУН: у 2 ч. / Петро Дужий. – Львів: Галицька Видавнича Спілка, 1996. – Ч. 1. – 190 с.; Дужий П. Степан Бандера – символ нації: ескізний нарис про життя і діяльність Провідника ОУН: у 2 ч. / Петро Дужий. – Львів: Галицька Видавнича Спілка, 1997. – Ч. 2. – 382 с.; Дужий П. Українська справа вчора і сьогодні: збірник статей, спогадів: в 2 т. / Петро Дужий. – Львів: Афіша, 2002 – 2003. – Т. 1. – 2002. – 560 с.; Дужий П. Українська справа вчора і сьогодні: збірник статей, спогадів: в 2 т. / Петро Дужий. – Львів: Афіша, 2002 – 2003. – Т. 2. – 2003. – 638 с.; Дужий П. Роман Шухевич – політик, воїн, громадянин / Петро Дужий. – Львів: Галицька видавнича спілка, 1998. – 256 с.; Дужий П. За яку Україну боролися Степан Бандера? / Петро Дужий. – К.; Львів: Конгрес українських націоналістів, 1994. – 20 с.

²⁴ Заведнюк В-В. Українські герої визвольних змагань (1917 – 1950) / Василь-Володимир Заведнюк. – Тернопіль: Воля, 2004. – 520 с.

²⁵ Колянчук О. Генералітет українських визвольних змагань: Біограми генералів та адміралів українських військових формацій першої половини ХХ століття / Олександр Колянчук.

чук, Микола Литвин, Кім Науменко. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, 1995. – 283 с.; Литвин М. Р. Військова еліта Галичини / М. Р. Литвин, К. Є. Науменко. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2004. – 376 с.

²⁶ Вардзарук Л. Дорога до безсмертя / Лук'ян Вардзарук. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. – 204 с.; Вбивство Степана Бандери / [тех. ред. Р. Літун]. – Львів: Червона Калина, 1993. – 358 с.; Життя і смерть полковника Коновальця: документи, матеріали, спогади, щоденники, листи, фотографії / [ред. Р. Літун, М. Яців]. – Львів: Червона калина, 1993. – 328 с.

²⁷ Євген Коновалець. “Я б'ю в дзвін, щоб зрушити справу ОУН з мертвої точки...”: Невідомі документи Організації Українських Націоналістів. Рік 1930: (Листування Голови Проводу ОУН Є. Коновальця і секретаря ПРУН В. Мартинця) / Євген Коновалець; [передм. А. Кентій, В. Лозицький]. – К.: Темпора, 2003. – 272 с.

²⁸ Косик В. Євген Коновалець: Короткий нарис життєвого шляху / Володимир Косик // Український визвольний рух. – Львів: Видавництво “Коло”, 2004. – Зб. 3: До 75-ліття ОУН. – С. 61–70.

²⁹ Літопис Української Повстанської Армії / [ред. Петро Й. Потічний та Микола Посівнич]. – Торонто; Львів: Вид-во “Літопис УПА”, 2007. – Т. 45: Генерал Роман Шухевич “Тарас Чупринка” Головний Командир УПА. – 574 с.; Літопис УПА. Нова Серія. – Київ; Торонто, 2007. – Т. 10: Життя і боротьба Генерала “Тараса Чупринки” (1907 – 1950): документи і матеріали. – 815 с.

³⁰ Роман Шухевич у документах радянських органів державної безпеки (1940 – 1950) / [заг. ред. В. Сергійчука]. – К.: ПП Сергійчук М. І., 2007. – Т. 1. – 640 с.

³¹ Степан Бандера у документах радянських органів державної безпеки (1939 – 1959): в 3 т. / Галузевий державний архів СБ України; Галузевий державний архів СЗР України; [за загал. ред. В. Сергійчука; упоряд.: І. Білоконь та ін.]. – К.: ПП Сергійчук М. І., 2009. – Т. 1. – 680 с.; Степан Бандера: документи й матеріали (1920 – 1930 рр.) / [упор. Микола Посівнич]. – Львів: Літопис УПА, 2006. – 248 с.

³² Пагіря О. Роман Шухевич у Карпатській Україні (1938 – 1939) / Олександр Пагіря // Український визвольний рух: зб. 10: До 100-річчя від дня народження Романа Шухевича / Центр досліджень визвольного руху, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2007. – С. 171–185; Посівнич М. Військово-політична діяльність Романа Шухевича в УВО-ОУН у 1923 – 1938 рр. / Микола Посівнич // Український визвольний рух: зб. 10: До 100-річчя від дня народження Романа Шухевича / Центр досліджень визвольного руху, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2007. – С. 159–170.

³³ Галичина: Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис: “100 років від дня народження Романа Шухевича” / [гол. ред. М. Кугутяк]. – Івано-Франківськ, 2008. – Ч. 14. – 582 с.

³⁴ Вахула М. Є. Роман Шухевич – військовий і політичний діяч України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / М. Є. Вахула. – Львів, 2010. – 20 с.

³⁵ Посівнич М. Нескорений командир / Микола Посівнич. – Торонто; Львів: Літопис УПА, 2007. – 64 с.

³⁶ Дашкевич Я. Штрихи до політичного портрету Романа Шухевича. Есе / Ярослав Дашкевич // Україна в минулому: збірник статей. – К.; Львів: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, 1995. – Вип. 7. – С. 60–66.

³⁷ Степан Бандера – символ нації: матеріали наукової конференції, присвяченої 90-річчю від дня народження славного сина України, Провідника ОУН – Степана Бандери (Івано-Франківськ, 25 грудня 1998 року). – Івано-Франківськ: Галичина, 1999. – 63 с.

³⁸ Галичина: Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис: “До 100-річчя від дня народження Степана Бандери” / [гол. ред. М. Кугутяк]. – Івано-Франківськ, 2009. – Ч. 15–16. – 774 с.

³⁹ Посівнич М. Діяльність Степана Бандери в Крайовій Екзекутиві ОУН (1930 – 1934 рр.) / Микола Посівнич // Галичина: Всеукраїнський науковий і культурно-просвіт-

ній краєзнавчий часопис: “До 100-річчя від дня народження Степана Бандери” / [гол. ред. М. Кугутяк]. – Івано-Франківськ, 2009. – Ч. 15–16. – С. 303–309.; Посівнич М. Становлення Степана Бандери як крайового провідника ОУН / Микола Посівнич // Український визвольний рух: зб. 3: До 75-ліття ОУН. – Львів: Вид-во “Коло”, 2004. – С. 71–85.; Посівнич М. Степан Бандера – життя, присвячене свободі / Микола Посівнич. – Торонто; Львів: Літопис УПА, 2008. – 110 с.

⁴⁰ Перепічка В. Є. Феномен Степана Бандери / Євген Васильович Перепічка. – Львів: СПОЛОМ, 2008. – 736 с.

⁴¹ Костриця М. Ю. Житомирські сторінки життя О. Ольжича / М. Ю. Костриця, Р. Ю. Кондратюк // Українська національна ідея: історія і сучасність: науковий збірник / [відпов. ред. М. Ю. Костриця]. – Житомир: Журфонд, 1997. – С. 47–50; Ухач В. З. Олег Ольжич як культурно-освітній діяч / В. З. Ухач // Українська національна ідея: історія і сучасність: науковий збірник / [відпов. ред. М. Ю. Костриця]. – Житомир: Журфонд, 1997. – С. 52–54.; Павлюк В. В. О. О. Кандиба (Ольжич) – Провідник ОУН / В. В. Павлюк // Українська національна ідея: історія і сучасність: науковий збірник / [відпов. ред. М. Ю. Костриця]. – Житомир: Журфонд, 1997. – С. 50–52.; Ковалишин Л. В. Суспільно-політична та наукова діяльність О. Кандиби-Ольжича у першій половині ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / Л. В. Ковалишин. – Чернівці, 2004. – 20 с.

⁴² Шпіцер В. Крайовий провідник Володимир Тимчій-“Лопатинський” / Василь Шпіцер, Володимир Мороз. – Львів: Афіша, 2004. – 256 с.

⁴³ Шандрівський І. Г. Військово-політична та наукова діяльність Миколи Капустянського: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 20.02.22 “Військова історія” / І. Г. Шандрівський. – Львів, 2003. – 20 с.

⁴⁴ Кучерук О. Дмитро Андрієвський і процес підготовки Першого Конгресу Українських Націоналістів 1929 р. / Олександр Кучерук // Український визвольний рух: зб. 8 / Центр досліджень визвольного руху, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2006. – С. 76–101.

⁴⁵ Панченко О. Микола Лебедь: Життя. Діяльність. Державноправові погляди / Олександр Панченко. – Лохвиця: Кобеляки, 2001. – 218 с.; Панченко О. Мирослав Прокоп: Нарис політичного портрету / Олександр Панченко. – Гадач: Вид-во “Гадач”, 2001. – 220 с.

⁴⁶ Марчук В. Діяльність Петра Федуна – “Полтави” в пропагандистському апараті українського визвольного руху в 1940-х – 1950-х роках / Володимир Марчук // Український визвольний рух: зб. 12. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху, 2008. – С. 117–133.; Марчук В. С. Петро Федун в українському національно-визвольному русі (40–50-і рр. ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / В. С. Марчук. – Львів, 2007. – 20 с.

⁴⁷ Веденеев Д. В. Одиссея Василия Кука. Военно-политический портрет последнего командующего УПА / Д. В. Веденеев. – К.: К.И.С., 2007. – 208 с.

⁴⁸ Кучерук О. Рико Ярий – загадка ОУН / Олександр Кучерук. – Львів: Піраміда, 2005. – 212 с.

⁴⁹ Шліхта І. Деякі аспекти взаємин Дмитра Донцова з ОУН / І. Шліхта // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Серія “Історія”. – 2003. – №65–66. – С. 22–26; Шліхта І. В. Дмитро Донцов як ідеолог і теоретик українського націоналізму: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / І. В. Шліхта. – К., 2005. – 18 с.; Резнік В. В. Державницькі теорії Д. Донцова і В. Липинського, порівняльний аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.01 “Теорія та історія політичної науки” / В. В. Резнік. – К., 2008. – 16 с.; Чугуєнко М. В. Формування та розвиток ідеології Дмитра Донцова: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.12 “Українознавство” / М. В. Чугуєнко. – Х., 1998. – 16 с.; Козій І. В. Соціально-філософські погляди Дмитра Донцова: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.05 “Історія філософії” / І. В. Ко-

зій. – Львів, 2005. – 16 с.; Іващук В. М. Наддніпрянська політична еміграція у громадсько-політичних процесах Західної України в 1920 – 1939 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / В. М. Іващук. – Львів, 2010. – 24 с.; Сварник Г. Редакторська та видавнича діяльність Дмитра Донцова львівського періоду (1922 – 1939) / Галина Сварник // Україна в минулому: збірник статей. – К.; Львів: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, 1996. – Вип. 9. – С. 153–162.

⁵⁰ Сич О. Внесок Степана Ленкавського у формування та розвиток ідеології ОУН / Олександр Сич // Український визвольний рух: зб. 4: Боротьба народів Центрально-Східної Європи проти тоталітарних режимів в ХХ ст. – Львів: Вид-во “Мс”, 2005. – С. 230–251; Сич О. Степан Ленкавський: життєвий шлях на тлі історії ОУН / Олександр Сич. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. – 160 с.; Сич О. М. Степан Ленкавський в історії організації українських націоналістів (1929 – 1977 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / О. М. Сич. – К., 2008. – 19 с.

⁵¹ Сич О. Степан Ленкавський: життєвий шлях... – С. 66, 83.

⁵² Ленкавський С. Український націоналізм: Твори / Степан Ленкавський; [за ред. Олександра Сича]. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2002. – Т. 1. – 600 с.

⁵³ Орлик М. Ідея і чин України: Нарис ідеологічно-політичних основ українського націоналізму / Максим Орлик (Дмитро Мирон). – К.: Центр національного відродження ім. Степана Бандери; Українська видавнича спілка, 2001. – 216 с.

⁵⁴ Баган О. Р. Естетика і поетика вісниківського неоромантизму: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 “Українська література” / О. Р. Баган. – Львів, 2002. – 20 с.; Баган О. Лицарі духу: Українські письменники-націоналісти – “вісниківці” / Олег Баган, Зенон Гузар, Богдан Червак. – [2-ге вид., доп.] – Дрогобич: Відродження, 1996. – 288 с.; Роздольська І. В. Українська поезія резистансу 40 – 50-х років ХХ століття: генетичний контекст і естетична природа: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 “Українська література” / І. В. Роздольська. – Львів, 2000. – 19 с.

⁵⁵ Кучерук О. Ольга Басараб і розвідка Української Військової Організації / Олександр Кучерук // Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації українців. Історія: збірник наукових статей. – Чернівці: Рута, 2005. – Ч. 3. – 2005. – С. 116–118.

⁵⁶ Бежук О. М. Громадсько-політична діяльність Ольги Левицької-Басараб: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / О. М. Бежук. – Львів, 2010. – 16 с.

⁵⁷ Головацький І. Ю. Політичний судовий процес Ольги Басараб-Левицької та “басарабівців” (Історико-правове дослідження): монографія / І. Ю. Головацький. – Львів: Львівський юридичний інститут, 2004. – 208 с.

⁵⁸ Дядюк М. С. Політизація українського жіночого руху в Галичині: 1921 – 1939 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / М. С. Дядюк. – Львів, 2002. – 20 с.; Онишко Л. Роль жінки в українському національно-визвольному русі середини ХХ століття / Леся Онишко // Український визвольний рух: зб. 3: До 75-ліття ОУН. – Львів: Вид-во “Коло”, 2004. – С. 30–38; Онишко Л. В. Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі (30-і – 40-і рр. ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / Л. В. Онишко. – Львів, 2006. – 20 с.; Юрків Ю. В. Українські жіночі організації у національно-політичному житті Східної Галичини (1917 – 1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / Ю. В. Юрків. – Чернівці, 2009. – 20 с.

Наталія Надурак.

Видатні постаті ОУН в українських дослідженнях: історіографічний огляд.

У статті аналізуються тенденції, особливості та рівень дослідження діяльності видатних постатей Організації українських націоналістів українською історіографією. Автор визначає складні, дискусійні та найменш дослідженні питання історичної персоналістики українського націоналістичного руху.

Natalia Nadurak.

The prominent figures of OUN in Ukrainian studies: historiographical review.

This article analyzes the trends, characteristics and level of research of activity of prominent figures of the Organization of Ukrainian Nationalists by Ukrainian historiography. The author has identifies complex, controversial and the least studied questions of prominent figures activity of Ukrainian nationalist movement.